

Virág András

CÉLKERESZTBEN A CSERKÉSZET

Két interpelláció a civil világ védelmében, 1946

A Magyar Népköztársaság 1949-es kikiáltásáig töretlen volt az önkéntes (civil) szervezetek tekintetében a magyarországi magán- és közjogi fejlődés. Az ezt követő pár évtizedben – amint az élet egyéb területein is – mindez teljesen összekuszálódott, a fogalmi dzsungelben a rendszerváltásnak nevezett folyamat sem hozott egyszerűsödést, letisztulást. A globalizáció térhódításával a non-profit és for-profit felosztás terjedt el, ami most együtt használatos a „hagyományos” egyesület, alapítvány, jogi személy, társadalmi szervezet, formátlan civil szervezet, civil közösség, klub, mozgalom és baráti kör fogalmakkal.¹

A vizsgált időszakban nemcsak egyesületek, alapítványok, de ezekkel rokon más szervezetek is a nagy statisztikák részét képezik, például temetkezési biztosító egyesületek, ipartestületek, ipartársulatok, szövetségek, sportegyesületek, lövészegyletek, dalárdák, hitbuzgalmi egyesületek, önkéntes tűzoltó- és mentőegyletek és így tovább.

Jelen tanulmánynak nem feladata rendet vágni e fogalmi zavarban, de mindenképpen fontos tudnunk, hogy mit ért a szerző a „civil világ” alatt; milyen sokszínű is volt az a világ, amelyet a bevonuló szovjet hadsereg talált Magyarországon.

A felsoroltak közül jelen sorok írója igyekezett csak a ma általánosan használatos „civil” fogalomnak megfelelő szervezeteket szerepeltetni, így az egyesület – alapítvány – civil közösség hármast felosztását veszi alapul.

A cserkészlet alapjai

A cserkészlet kezdetektől napjainkig önkéntes, politikamentes ifjúságnevelő mozgalom, amely mindenki számára nyitott származástól, nemtől, társadalmi és vagyoni helyzet-től, valamint felekezettől függetlenül. Manapság is csak néhány országban tiltott: ezek – Európából nézve – kivétel nélkül diktatúrák (például Kuba, Kínai Népköztársaság). Mái is érvényes célját, alapelveit és nevelési módszereit alapítója, lord Robert Baden-Powell (a cserkészek között BiPi) határozta meg. Ezek szerint a cserkészlet alapvető célja, hogy támogassa a fiatalokat testi, lelki, társadalmi és szellemi képességeik teljes kifejlesztésében mind a magánéletben, mind felelős állampolgárként helyi, nemzeti és nemzetközi közösségeik tagjaként.²

¹ DOMANICZKY Endre: *Adalékok a civil szektor felszámolásához Magyarországon (1945–1950)*, Jogtörténeti Szemle 2009/2.

² *Constitution and By-Laws of the World Organization of the Scout Movement* (A Cserkészmozgalom Világszervezetének alap- és belső szabályzata), www.scout.org.

A helyi szokások befogadásával és módosításával a mozgalom számos kultúrában egyedi arcot kapott. Az Amerikai Egyesült Államokban például a vadnyugati határvidék motívumait, örökségét használják fel: ez nemcsak a kiscserkészek állatos jelvényeiben³ mutatkozik meg, hanem az indiánok természetközeli kultúrájából vett túlélési technikák megtanulásában is. A brit cserkészetben belül kimutatható indiai hatás Kipling *A dzsungel könyve* című alkotásából származik. A magyar mozgalom egyedi vonása a népi kultúrát őrző-bemutató regöscserkészet, amely Kodály Zoltán és Bárdos Lajos munkásságának szellemében tevékenykedik.

A cserkészet valláserkölcsi alapon szerveződik. Ezért a „kötelesség Isten iránt” a cserkészet egyik alapelve, amelyet szintén eltérően alkalmaznak a tagszövetségek. A Boy Scouts of America (BSA) szigorúbb irányvonalat követ, kizárva tagjai közül az ateistákat. Az Egyesült Királyságban működő The Scout Association a felnőtt vezetőktől megköveteli egy felsőbb erő elismerését, de nem zárja ki az ateistákat a cserkészetben végzett feladatokból, amíg támogatják a fiatalok hitbeli fejlődését a mozgalomban. A kanadai cserkészet az Isten iránti kötelesség fogalmát tágan értelmezi a „spirituális elvekhez való ragaszkodás” kifejezéssel, és nem követ ateistákat kizáró politikát.

A Magyar Cserkészszövetség (MCSSZ) alapszabálya a kezdetektől leszögezi, hogy a cserkészet valláserkölcsi alapon működik, valamint a magasabb szintű vezetőktől (cserkész-tisztektől és segéd-tisztektől) elvárja, hogy gyakorolják is vallásukat.

Magyar cserkészet a II. világháború előtt

Az 1933-as világdzsemborira⁴ készülve, melyet a Budapest melletti Gödöllőn tartottak, a MCSSZ felmérte, hogy pontosan hol, milyen cserkészlétesítményekben, milyen események várhatják az ide látogató több tízezer fiatal. Ekkor készült a következő oldalon mellékelt térkép.

A dzsemborira különleges terv készült, hiszen ez volt a cserkészet történetében az első, ahol nem kvázi-diákolimpiát tartottak (mintegy válaszul a mindenhol erősödő nacionalizmusra), hanem egy kulturális találkozót terveztek a gróf Teleki Pál főcserkész vezette törzsek. Ennek eredményeként az 1933-as – a nemzetközi cserkészmozgalomban is jelentős eseményként számon tartott⁵ – dzsembori egy sor, a gyakorlati cserkész munka során már észlelt problémát felerősített. Ez elgondolkodásra és programja újragondolására készítette a szövetség vezetését.

A szükségesnek tartott lépések megtétele előtt komoly felmérések és tanulmányok készültek. Ezeket Gergely Ferenc még publikálta az 1989-ben megjelent – a magyar cser-

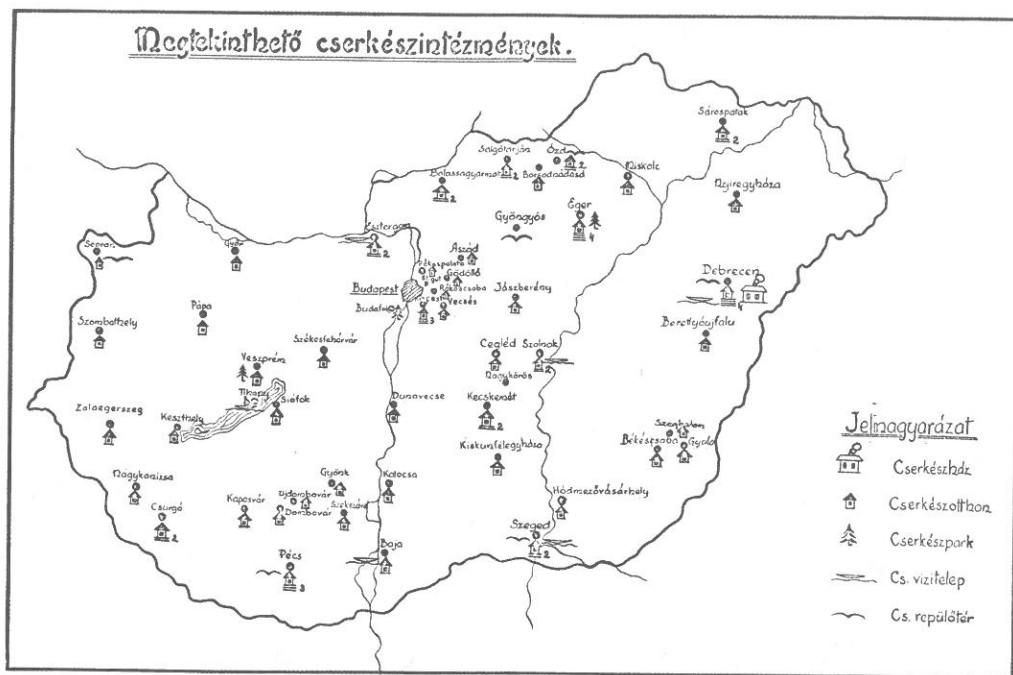
³ Például *beavers*, azaz hódok.

⁴ Minden negyedik évben megrendezett cserkész világtalálkozó, legutóbb 2011-ben Svédországban volt.

⁵ A brit cserkészszövetség Gilwell-parki központjában egy falon fel van sorolva az összes dzsembori. A felsorolás elején az évszámok, majd sorszámok, majd a helyszínek következnek. 1933-hoz ezt írták: „1933. The Hungarian Jamboree, Gödöllő”.

készlet 1910 és 1948 közötti történetét átfogó – könyvében, sajnos a kérdőív és annak értékelése elveszett a Magyar Országos Levéltárból.⁶

A Magyar Cserkészszövetség intézményei, 1933-as állapot⁷

A cserkészszülők foglalkozás szerinti megoszlása százalékban		A cserkészek foglalkozás szerinti megoszlása százalékban	
Gyári munkás	23%	Tanuló	52,4%
Iparos	22,2%	Gyári munkás	26,2%
Meghalt, eltűnt	18,8%	Iparos	10%
Egyéb	17%	Egyetemista	4%
Önfenntartó	8%	Tisztviselő	3,2%
Kereskedő	7,3%	Egyéb	2,7%
Tisztviselő	3,7%	Kereskedő	1,5%

A fenti, 1939-ből származó, összegző táblázatból kiderül, hogy a közhiedelemmel ellentétben a cserkészet nem a polgári elit mozgalma volt. A táblázatban alkalmazott

⁶ GERGELY Ferenc: *A magyar cserkészet története 1910–1948*, Göncöl, Budapest, 1989, 153.

⁷ *Uo.*, 240.

jelöléseknél szűken vettem a társadalom „alsóbb rétegeinek” értelmezését, mert nem tudjuk, hogy a statisztika összeállítói mi alapján sorolták például az „egyéb” vagy az „önfenntartó”⁸ kategóriába az embereket. Ezek a számok összességében (88,6%!) azt mutatják, hogy a cserkészlet potenciálisan azokat a fiatalokat szólította meg, akikre a Magyarországon 1944 végén ismét megjelent kommunista hatalom is igényt tartott. (Ezt jelölik a kiemelések.) Ezért Magyarország 1945-ös megszállása után a cserkészletet (a KALOT/KALÁSZ/EMSZO-hoz⁹ hasonlóan) vagy át kellett venni, vagy meg kellett gyengíteni, majd szétverni, hogy tagságához, az általa megszólítottakhoz a kommunista párt konkurencia nélkül hozzáférjen, belőlük építkezhessen, ezzel teremtve magának monopolhelyzetet a felnövekvő nemzedékek körében.

Ha egy rendszer beindul...

1944/45-ben a kommunista párt viszonylag hosszú ideig reménykedett a magyarországi cserkészmozgalom átvételében. Azon dolgozott, hogy a cserkészletet mint jelentős hatással rendelkező ifjúsági tömegmozgalmat a maga oldalára állíthatja; később azonban már a rombolásban volt érdekelt. A kommunisták beszivárogtak a szervezet fontos „pontjaira”; majd a beépültek által is mozgatott igazolási eljárásokkal és tisztogatásokkal, célzott hatósági zaklatásokkal, a meghatározó emberek vagy csak úgy, *en bloc* a mozgalom elleni sajtókampányokkal és a cserkészvezetőkre háruló, egyre jelentősebb adminisztratív terhekkel igyekeztek minél többeket leválasztani a mozgalomról. A Politikatörténeti Levéltárban azonban több olyan jelentés is fennmaradt, melyek ezen akciók elégtelenségéről számolnak be. Hiába épültek be bomlasztó elemek egyre nagyobb számban, hiába volt a cserkészvezetők osztályozása, ellenőrzése, és sok esetben kiszorítása a mozgalomból, amikor a cserkészek kimentek a természetbe és felépítették a saját kis mikrokozmoszukat, a külső befolyásnak „vége volt”. Ott előjöttek a „régibeidegződések”.

Az egyik legnagyobb kombinációs akció az 1946. június 17-én elindított, jól célzott sajtó- és állami kampány¹⁰ volt, melyet a „Teréz körüti merényletre” komponáltak. A hivatalos jelentés szerint – amit a kommunista irányítású Szabad Nép két nappal későbbi cikke őrzött meg – egy, a Körúton békésen sétáló szovjet katonát megöltek, több társát pedig megsebesítették. A szovjet megszállás kezdetén, 1945 első napjaiban kialakított politikai rendőrség (Politikai Rendészeti Osztály, PRO) vezetői és a szovjet városparancsnokság tisztjei szinte azonnal a helyszínre értek. A Teréz körút 15. számú, épület padlásán megtalálták a „tettes” – Pénzes István 17 éves tanuló – holttestét, aki cserkészöltözetet viselt és – minő szerencse! – megtalálták nála KALOT-igazolványát

⁸ A korszakban közhasználatú fogalom; birtokos vagy háztulajdonos család, de ez a „közhasználatú fogalom” nehezen értelmezhető tudományos meghatározásként egy ekkora volumenű felmérésben.

⁹ KALOT: Katolikus Agrárifjúsági Legényegyesületek Országos Testülete; KALÁSZ: Katolikus Leányköri Szövetsége; EMSZO: Egyházközi Munkásszakosztály.

¹⁰ Állami, hiszen a rendőrségtől kezdve az országgyűlésen keresztül a miniszterelnökség és a Belügyminisztérium is jelentős szerepet vitt végül az ügyben.

is. A később, Révffy László visszaemlékezései¹¹ alapján is rekonstruált valóság másként festett. A nyári napon három szovjet katona tért be a Teréz körüti Edison kávéházba, majd egy ott tartózkodó magyar nő (egy visszaemlékezés szerint az egyik pincérnő)¹² miatt heves szóváltásba keveredtek, a veszekedés az utcán két áldozatot követelő lövöldőzésbe torkollott. A hamarosan kiérkező szovjet katonák a hullákat feldobták egy orosz teherautóra, majd – a lövések miatt – a körüti házak ablakaiból bámészkodó embereket beparancsolták lakásaikba. Ezt nyomatékositandó a háztetők fölé géppisztolysorozatokat eresztettek. Valószínűleg ekkor tévedt el az a golyó, amely fejen találta a padlásról leskelődő Pénzes Istvánt, lehetőséget adva a magyar és szovjet politikai rendőrség embereinek, hogy később úgy állítsák be őt, mint a két szovjet katona orvgyilkosát.

A Szabad Nép csak június 19-én, két nappal a történetek után (!), foglalkozott először az ügygel,¹³ ezzel hintve szét jó néhány, a mai napig is élő „legendát” a történettel kapcsolatban. A cikk szerint egy orosz tiszt és egy magyar lány meghalt az orvgyilkos golyótól, valamint több orosz katona és járókelő is megsebesült. A Szabad Nép újságírója az esetet szélesebb „antiklerikális” összefüggésben értelmezte, és úgy vélekedett: a reakció erői felbátorodtak az elhúzódó Kiss Szaléz és társai elleni per, valamint az Olofsson Piacid-ügy miatt.¹⁴

A Teréz körüti „incidens” váratlanul érte a kommunista pártot, azonban az eset politikai célokra kiválóan fel lehetett használni: bár az egyházi szervezetek sorsa már korábban eldőlt, még hiányzott egy igazán jól és egyszerűen megfogalmazható *casus belli*. Ezt most nagyon egyszerűen, nagyon sok helyen lehetett publikálni, nem kerülhette meg egyetlen újság vagy közéleti szereplő sem. A (dez)információkat pedig a kommunista kézben lévő PRO készségesen szállította. Megnyílt az út, hogy Vlagyimir Szvirdov altábornagy erre a merényletre hivatkozva Nagy Ferenc miniszterelnöktől erőteljesen követelje a „fasisztabarát” ifjúsági egyesületek betiltását. Ezzel megkezdődött a demokratikus és a korábban már leírt sokszínű civil világ végjátéka.

Az 1946. június 25-én kelt 7330/1946. M.E. sz. rendelettel az összes egyesület felügyeletét a belügyminiszter hatáskörébe utalták. Rajk László belügyminiszter ezt követően elrendelte valamennyi egyesület fölülvizsgálatát, de megállapodott Nagy Ferenc miniszterelnökkel arról, hogy a betiltandó egyesületek új néven, új vezetéssel ismét újjászerveződhetnek. 1946. július 20-án, a történet zárásaként a belügyminiszter rendeleti úton több száz civil szervezetet oszlatott fel,¹⁵ köztük a Magyar Cserkészszövetséget is.¹⁶ „Természetesen” a feloszlítások után – a miniszterelnökkel kötött megállapodást felrúgva – a Belügyminisztérium (BM) a szervezetek újjáalakulását bürokratikus módon húzta-halasztotta, akadályozta.

¹¹ História 1998/9–10., 64–65.

¹² PELLE János: *Cyanúsmérényletek*, Heti Ökopol 2007. április 12., www.ttfk.hu/hetiokopol/rovat/publi/07.04.12a/pelle.html.

¹³ *Felhőborító fasiszta orvgyilkosság a Teréz körüton*, Szabad Nép 1946. június 19., 1.

¹⁴ SZABÓ Csaba: *Egyháziügyi hangulat – jelentések, 1951, 1953*, Osiris, Budapest, 2000.

¹⁵ Lásd NAGY Ferenc: *Küzdelem a vasfüggöny mögött*, I., Európa–História, Budapest, 1990, 320–321.

¹⁶ A belügyminiszter 529/1945. M.E. sz. rendelet alapján oszlatta fel a Magyar Cserkészszövetséget, lásd Magyar Közlöny 1946. július 20.

A magyarországi civil világ felszámolásáról szóló összesítésből látható, hogy a berendezkedő diktatúra nem 1948-ban, hanem már sokkal korábban, 1946-ban megropantotta a valódi társadalmi ellenállás várható bázisait jelentő társadalmi szervezeteket.

Felosztatott szervezetek száma							
Jogszabályok	1945	1946	1947	1948	1949	1950	Összesen
181.000/1937. B. M. sz. r. szerint és a 3.830/1946. M. E. r. alapján	0	2	1	724	437	0	1164
1938: XVII. tc. alapján	0	265	2161	149	917	161	3653
529/1945. M. E. sz. r. alapján	25	1114	227	116	2	0	1484
10.280/1945. M. E. sz. r. alapján	0	443	119	105	10	0	677
7.330/1946. M. E. sz. r. alapján	0	1453	188	20	162	0	1823
3.830/1946. M. E. sz. r., illetve a 7.330/1946. M. E. sz. r. alapján	0	8	0	434	438	0	880
Egyesület önkormányzatának felfüggesztése és ideiglenes ügyvivő kinevezése	0	0	16	20	37	0	73
Önkéntes felosztatásra vonatkozó közgyűlési határozat láttamozása	0	0	4	12	59	9	84
1932: VIII. tc. alapján	0	0	0	0	176	0	176
Egyéb jogszabályok vagy hivatkozás nélküli felosztatások	0	2	118	148	8	1	277
Megszűnt egyesületek száma	25	3287	2834	1728	2246	171	10 291

A kurzív kiemelések az 1946. júniusi és júliusi rendeletek nyomán felosztatott szervezetek számát jelölik.¹⁷

A belügyminiszter ezen döntése ellen az országgyűlésben többen is tiltakoztak, köztük Horváth János cserkészvezető, aki egykor gróf Teleki Pál köréhez közvetlenül kapcsolódott, s az FKGP színeiben lett képviselő. A mai parlamentben is képviselőként dolgozó politikus szerint tiltakozás gyanánt interpellálták Rajk belügyminisztert, akinek választát a Ház nem fogadta el, s ezért a tárcavezető – az akkori szabályok értelmében – megbukott. Horváth János emlékezete szerint Rajkot másnap újra megbízták a BM irányításával – erre később még visszatérünk.

A nemzetgyűlés naplója szerint Hám Tibor (szintén az FKGP országgyűlési képviselője) 1946. július 23-án napirend előtti felszólalásában¹⁸ tiltakozott a felosztatások, külön is a hitéleti, hitbuzgalmi katolikus egyesületek megszüntetése miatt. Felszólalásában nemcsak erkölcsi okok miatt ítélte el a lépést, de ezt a nemzetközi kötelezettségvállalásainkkal is ellentétesnek nevezte. Feltételezte, hogy a folyamatban lévő béketárgyalásokon a felosztatások – azok nyilvánvaló vallás-, egyház- és így demokráciaellenessége – miatt

¹⁷ A táblázat forrása MOLNÁR Szilárd: *A civil társadalom államosítása Magyarországon, 1945-1956*, Civil Szemle 2005/4., 23.

¹⁸ Az 1945. évi november hó 29-ére összehívott nemzetgyűlés naplója, II., Budapest, 1948, 321.

a magyar delegáció hátrányba kerül. Rajk belügyminiszter válaszában¹⁹ mindent rendben lévőnek mondott, a kormány korábbi határozatával abszolút összhangban lévőnek állított be. A felosztatott egyesületek nagy számát pedig a KALOT és a KALÁSZ sajátos – minden településen önálló alapszabállyal rendelkező – szervezeti felépítésében látta. Hám képviselő viszontválaszában²⁰ azonban pontosította a belügyminiszter szavait, mely szerint nemcsak a KALOT-ot és a KALÁSZ-t oszlatták fel, hanem a sokszínű hitbuzgalmi világ egyesületi léte is megsemmisült. A napirend előtti felszólalások sajátosságai miatt a vita másnap, immár komolyabb országgyűlési műfajban, interpellációban folytatódott.

Halter Béla, a Magyar Szabadság Párt képviselője 1946. július 24-én két egymással összefüggő témában interpellálta a belügyminisztert²¹ 1) az Emerencia Katolikus Diákszövetség,²² valamint más katolikus egyesületek felosztatása, és 2) Magyar Cserkészszövetség felosztatása ügyében. Rajk mindkét interpellációra írásban válaszolt.²³ Az elsőre adott válaszát az 1946. szeptember 12-i ülésen olvasta fel Vörös Vince jegyző. A hatályos házszabály szerint a kérdező képviselőt megillette volna a viszontválasz joga, mivel azonban Halter Béla nem volt jelen az ülésen,²⁴ nem élhetett a lehetőséggel, s a választ a Ház elfogadta. (Bár a szabadságpárti képviselők bekiabálásokkal jelezték, a felolvasást nem-hogy érteni, hallani sem lehetett.) A második interpellációra érkezett választ szeptember 18-án olvasták fel, ekkor Halter Béla is jelen volt és élt is a viszontválasz lehetőségével. Ebben kifejtette, hogy a választ miért nem fogadja el. A jelenlévő képviselők többsége azonban ebben az esetben is megszavazta a miniszteri magyarázatot.

Az emlékekkel szemben azt a fentiekből már tudjuk, hogy a Ház mindkét belügyminiszteri választ elfogadta, erre hiteles forrás a nemzetgyűlés jegyzőkönyve. Ugyanakkor érdemes megvizsgálni, hogy az akkori szabályok szerint valóban automatikusan megszűnt-e a tárcavezetői megbízatás egy interpellációra adott miniszteri válasz leszavazása után.

Az akkori házszabályban természetesen kitértek a leszavazott interpellációk (és interpelláltak) sorsára is. Az 1945. november 29-re összehívott nemzetgyűlés által 1946 januárjában elfogadott házszabály 100–102.§-ai foglalkoztak az interpelláció intézményével. Eszerint az elhangzott, illetve írásban benyújtott interpellációra a miniszter „30 napon belül [...] válaszolni, illetőleg oly irányban nyilatkozni köteles, hogy az előterjesztett interpellációra a választ megtagadja”. A válasz elhangzása vagy felolvasása után – legfeljebb 10 perces – viszontválaszt követően – a Ház kétféleképpen határozhatott: a miniszter válaszát, illetőleg nyilatkozatát tudomásul veszi, vagy a választ tárgyalás végett napirendre tűzi (azaz elutasítja).

¹⁹ *Uo.*, 323.

²⁰ *Uo.*, 324.

²¹ *Uo.*, 443.

²² *Emericana*: teljes nevén Foederatio Emericana, a katolikus magyar egyetemi és főiskolai hallgatók szövetsége. Bitter Illés clairvaux-i apát alapította 1921-ben.

²³ *Az 1945. évi november hó 29-ére összehívott nemzetgyűlés naplója*, III., Budapest, 1948, 521.

²⁴ *Uo.*, 524.

Az 1946-os házszabály alapján a miniszteri válasz csak abban az esetben képezhetne volna vita tárgyát, ha a Ház azt nem fogadja el. Ilyen eset az 1945–1947 közötti parlamenti ciklusban mindössze kétszer fordult elő (mindkettő 1946-ban), napirendre azonban egyik esetben sem tűzték a témát.

1945 előtt a parlamentben egy leszavazott interpelláció általában az érintett miniszter lemondását (de legalábbis a lemondás felajánlását) vonta maga után, mert az elutasítást a bizalom megvonásaként értelmezték. 1945 után, a koalíciós időszakban azonban a pártoknak, s a közöttük kötött előzetes megállapodásoknak a korábbinál sokkal erőteljesebb volt a szerepe, így valójában az elutasított interpellációk ügyében is pártközi tárgyalások határoztak. Az itt született döntések következtében a megtámadott belügyminiszternek egyik esetben sem kellett lemondania.²⁵ Tehát annyiban igaza volt Horváth Jánosnak, hogy volt ilyen jogintézmény a magyar országgyűlésben, azonban ez a „korlátozott demokrácia” korának is nevezett 1945 előtti időkben létezett...

Rajk László 1946. július 22-én – többek között – engedélyezte az immár „Isten, haza, embertárs” hármassága nélküli Magyar Cserkészfiúk Szövetsége megalakulását, az akkor már betegeskedő Karácsony Sándor elnökletével, a magának végre országos szerepet kiharcoló „kispolgári liberális” Färber József ügyvezető elnökletével és a regös-munka, így a „népi irányzat” egyik motorjának számító Jánosi Sándor szakmai (országos vezetőtiszi) vezetésével. Ahogy később az egyik jelentésben írták: „A két irányzatot a sok nézetkülönbség mellett egy kérdésben közös cél fűzte egybe: kívülrekeszteni a vezetésből és magából a Szövetségből a régi vezetőket és a katolikus klérust.”²⁶

Ez a példa jól mutatja, hogy a kommunista párt miként használta fel a demokrácia és a jogállam felszámolására annak saját eszközeit totalitárius céljai elérésére. Bár ekkor még megtartotta a jogi formákat és kereteket, de tartalmukat teljesen kiüresítette, leértékelte – néhány év alatt lebontva a sokszáz éves jogi fejlődés eredményeként kikristályosodott intézményeket. A politika – bár formálisan még működött a demokrácia – szinte észrevétlenül lépett túl a sokszínű társadalmi élet alapját képező civilszféra tulajdonképeni felszámolásán.

²⁵ BARÁTH Magdolna: *Interpellációk = A magyar parlament, 1944–1949. Tanulmányok*, szerk. Hubai László – Tombor László, Gulliver, Budapest, 1991, 200–224.

²⁶ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, O – 11530 (korábban: OD 1503), „Volt cserkészmozgalom” objektumdosszié, 20. p.

Magyar és afrikai cserkészek a '33-as gödöllői dzsemborin

Belga–magyar cserkésztestvériség a MagasTátra egyik csúcsán (2004)